

Hannukaisen kaivoksen vaikutukset Muonion paliskunnan poronhoitoon ja paliskunnan vaatimukset

Hannukaisen kaivoshanke sijoittuu Muonion paliskunnan alueelle, erityisesti poronhoitoa varten tarkoitettulla alueella (poronhoitolaki 848/1990, PHL 2§). Paliskunnan suurin sallittu poromäärä on 6 000 ja poronmistajia on 120. Paliskunnan poronhoidon perusta ovat luonnonlaitumet ja porojen vapaa laiduntaminen (PHL 3 §).

Hannukaisen kaivos aiheuttaisi paliskunnalle ainakin seuraavia vaikutuksia: 1) vaikutus porolaitumiin (suora ja epäsuora menetys, laidunten tilan muutos) laidunalue pienentyä, mikä johtaa jäljelle jäävien laidunalueiden ylilaidunnukseen, 2) vaikutus porojen laiduntamiseen (häiriön välttäminen), 3) vaikutus poronhoitotoimintaan (erotusaitapaikkojen ja muun infrastruktuurin menetykset, toiminnan estyminen ja vaikeutuminen) syksyllä pitkittyneet erotukset aiheuttavat sekä eloporojen kunnon heikkenemistä, jolloin ne eivät selviä talvella ja teurasporojen painon alenemista 4) vaikutus porotalouden kannattavuuteen (kustannusten nousu, porokarjan tuottavuuden lasku) syksyllä pitkittyneet erotukset vaikuttavat porojen yleiseen kuntoon ja teuraspainoon, luontaisten laidunten ollessa kelvottomia ja poroja laidunnettaessa kaivoksen läheisyydessä myös poronlihan imago puhtaana, laadukkaana sekä terveenä vaihtoehtona kärsii merkittävästi, Muonion paliskunnassa poronlihan suoramyynti on merkittävä tulonlähde, alueelle matkaavat turistit ovat suuri poronlihaa kuluttava ryhmä, 5) vaikutus poronhoitokulttuuriin, kaivoksen vaikutuspiiriin jäävät erotusaidat ovat myös osa alueen kulttuuriperintöä, esimerkiksi Lamunmaan erotusaita on n 100 vuotta vanha, 6) vaikutus turvallisuuteen (onnettomuudet liikenteessä ja kaivosalueella, niin porot kuin poronhoitajat). Lisäksi voi aiheutua muita ennalta arvaamattomia vaikutuksia.

Erityisesti poronhoitoa varten tarkoitettulla alueella valtion maata ei saa käyttää sillä tavoin, että siitä aiheutuu huomattavaa haittaa poronhoidolle (PHL 2 §). Myös kaivoslaissa (621/2011) poronhoidolle aiheutuva huomattava haitta on tunnistettu ja säädetään, (38 §) että kaivoslupaa ei saa myöntää, jos luvan mukainen toiminta aiheuttaisi erityisellä poronhoitoalueella huomattavaa haittaa poronhoidolle.

Kaivostoiminta aiheuttaisi Muonion paliskunnalle poronhoitolaissa tarkoitettua huomattavaa haittaa, eikä sille saa myöntää ympäristölupaa. Edellisen kaivostoimijan tekemä YVA ei ole riittävä, siitä kertoo yksin jo se, että ympäristölupaviranomainen on pyytänyt niin valtavasti täydennyksiä asiakirjoihin. Mikäli lupa kuitenkin myönnetään, ainakin seuraavat seikat tulee ottaa huomioon lupaharkinnassa:

1. Aitapaikkojen toiminnan turvaaminen

Kaivosalueella ja sen lähiympäristössä on porojen kesä-, syys- ja talviajan laitumia. Kaivospiirialueen välittömään läheisyyteen jää paliskunnan pääerotusaita, Lamunmaa, jossa vuosittain käsitellään erotuksissa 4 000 poroa syksyn ja talven aikana. Alue on poronhoidon näkökulmasta erittäin arvokas. On epävarmaa, pystytäänkö poroja enää kuljettamaan aitaan kaivostoiminnan alettua. Myös Rautuvaarassa ja Sainkankaalla on erotusaitapaikka, joita käytetään kesämerkintään ja syyserotuksiin. Aitapaikat jäävät pois käytöstä estevaikutusten ja häiriön vuoksi.

Toiminnan jatkuminen aitapaikoilla tulee turvata vähentämällä häiriötä ja estevaikutuksia. Toimijan tulee kompensoida tarvittavat uudet aitarakennelmat.

2. Estevaikutuksen lieventäminen

Kaivos, hihnakuljetin ja rautatie muodostavat noin 25 km pitkän esteen, joka jakaa paliskunnan pituussunnassa kahtia. Kaivosalue on välttämättä aidattava. Hihnakuljetin aiheuttaa fyysisen esteen ja aiheuttaa poroja häiritsevää melua. Ratalain mukaan junarataa ei saa ylittää maastoajoneuvoilla muualta kuin siihen tarkoitetuista kohdista.

Poronhoitajien ja porojen on välttämättä päästävä kulkemaan paliskunnan alueella myös poikittaissuuntaisesti. Estevaikutuksia tulee vähentää rakentamalla siltoja ja luiskia sekä kaivamalla putkia ja hihnakuljetin maan alle tai nostamalla ilmaan. Näistä toimista on keskusteltu YVA-menettelyn ja kaivospiirimenettelyn aikana ja viranomaisten tulee varmistaa, että niitä toteutetaan. Myös poronhoitajien kulku teitä pitkin erotusaidoille tulee turvata.

3. Pölyämisen estäminen

Kaivostoiminnan sekä kuljetusten aiheuttama pöly vaikuttaa porojen ravintokasveihin aiheuttaen muutoksia laitumiin. Mikäli pöly sisältää raskasmetalleja, vaikuttaa se haitallisesti jäkälän kasvuun niin, että ne lopulta kuolevat (vrt. Venäjän Nikkelin vaikutukset ympäristöön, joka näkyy RKTL:n mallinnusten mukaan Itä-Inarin jäkäläköillä saakka). Muonion paliskunnan poronhoitajien kokemuksen mukaan Partekin kaivoksen aikana pölyn vaikutus näkyi kaivoksen ympärillä noin 10 km säteellä kasvillisuusmuutoksina (jäkälä hävisi) sekä lumen sulamisena niin, että alueella ei voinut ajaa kelkalla. Pölyämistä tulee estää lupamääräyksin.

4. Rautatien aitaaminen tai vahinkojen estäminen muuten

Rikasteen kuljettaminen junalla vientsatamaan tulee todennäköisesti merkittävästi lisäämään porojen liikennevahinkoja rautatiellä. Junaliikenteen vahingot korvataan VR:n kautta, mutta korvaus ei kata siitoseläinten tuoton menetystä (menee 3 vuotta ennen kuin tilalle jätetty vasa tuottaa vassoja), eikä liikennevahinkoarviomiesten kuluja.

Porovahinkoja junaradalla tulee vähentää aktiivisesti alueelle sopivin keinoin (esim. aitaaminen). Paliskunnan kulut tulee kompensoida muuten.

5. Vahinkojen estäminen

Vahinkoja tulee tapahtumaan myös kaivosalueella, sillä etenkin hirvasporot tyypillisesti hakeutuvat kesällä räkkäaikana avoimille, tuulisille paikoille räkkäsuojaan. Hirvaita on hukkunut kaivoksilla rikastushiekka-altaisiin. Eläimille vaaralliset alueet (esim. rikastushiekka-altaat, teollisuusalue, louhokset) tulee aidata, ja säännöllisesti varmistaa aidan kunto. Aitaan tarvitaan porojen kiinnittämisen mahdollistavia rakenteita ja siihen tulee suunnitella porttijärjestelmä, joka tehokkaasti estää porojen pääsyn alueelle. Aita tulee suunnitella suunnilleen kaivospiirin rajalle (toki ottaen maasto huomioon), mihin kaivoksen vaaralliset toiminnot päättyvät. Tarpeettomia alueita ei saa varata kaivostoiminnalle. Porojen poisrajoittaminen tulee korvata. Kaivostoiminnan vuoksi kuolleet ja vahingoittuneet porot tulee korvata paliskunnalle esim. riistavahinkolain vahingonkorvausten mukaisesti.

6. Vaikutusten kompensoiminen ja seuranta

Kaivos aiheuttaa paliskunnalle vahinkoja, lisätöitä ja haittoja, jotka ulottuvat laajemmalle kuin pelkän kaivospiirin alueelle. Näitä ovat mm. laidunmenetykset, porojen laidunnuksen ja poronhoitotöiden muutokset sekä pölyn vaikutukset. Kaivosyhtiön ja Muonion paliskunnan välille tulee neuvotella sopimus toiminnan aiheuttamien haittojen ja menetysten estämisestä, minimoimisesta ja kompensoimisesta koko kaivoksen toiminta-ajalle.

Kaivoksen vaikutuksia tulee seurata poronhoidon osalta. Myös seurannassa ilmenevät vaikutukset tulee kompensoida ja pyrkiä lieventämään. Seurantaohjelmassa pitää tutkia myös ympäristöön kohdistuvia vaikutuksia poronhoidon näkökulmasta, kuten pölyn ja jätevesien vaikutusta poron ravintokasveihin ja juomaveteen (raskasmetallit ym. haitalliset aineet).

Muoniossa 20.6.2017

Muonion paliskunnan hallitus